

STANDARDI KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

UVOD

Standardima korporativnog upravljanja detaljnije se utvrđuju mehanizmi funkcionisanja i zaštite interesa u međusobnim odnosima različitih nosilaca interesa (zainteresovanih strana) u akcionarskom društvu.

Nosioci interesa u akcionarskom društvu su lica koja preuzimaju određene direktne ili indirektno rizike u odnosu na društvo i u vezi sa društvom. Osim postojećih i potencijalnih akcionara, u nosioce interesa prema društvu ubrajaju se zaposleni, kupci, dobavljači, kreditori, povjerioci, upravni i nadzorni organi društva, lokalna zajednica i organi državne vlasti.

Standardi korporativnog upravljanja (u daljem tekstu: Standardi) utvrđeni su na bazi sljedećih principa korporativnog upravljanja, usvojenih od strane Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (Organization for economic co-operation and development - OECD):

1. osiguravanje osnova za efikasnu primjenu principa upravljanja akcionarskim društvima;
2. prava akcionara i ključne vlasničke funkcije;
3. ravnopravan tretman akcionara;
4. uloga zainteresovanih strana - nosilaca interesa u upravljanju akcionarskim društvima;
5. objavljivanje i javnost informacija;
6. uloga i odgovornosti odbora.

Standardi sadrže preporuke i sugestije, kao i odredbe koje su obavezujuće, jer proizilaze iz pozitivnih propisa za određenu oblast. Ovi standardi namijenjeni su prevashodno akcionarskim društvima čijim se akcijama trguje na berzi ili drugom uređenom javnom tržištu.

Preporuke i sugestije u tekstu Standarda navedene su uz upotrebu riječi "treba" i "može". Akcionarska društva nisu obavezna da ih primjenjuju, ali su u tom slučaju obavezna da objave obrazloženje zbog čega to ne čine, u skladu sa načelom "POSTUPI ILI OBJASNI".

Ovo omogućava akcionarskim društvima da prilagode svoje kodekse specifičnostima industrije kojoj pripadaju ili da ih neposredno primjenjuju. Ostali dijelovi Standarda sadrže odredbe koje su akcionarska društva obavezna da primjenjuju u skladu sa pozitivnim propisima.

Poštovanjem Standarda korporativnog upravljanja poboljšava se konkurentna sposobnost društva, ostvaruju se povoljniji uslovi za investicionu aktivnost, te omogućava efikasnije funkcionisanje finansijskih tržišta.

Ovi standardi, kao skup pravila i načela, imaju za cilj unapređenje korporativnih odnosa između zainteresovanih strana koji proizilaze iz važećih zakonskih propisa i međunarodno prihvaćenih načela i iskustava najboljih praksi korporativnog upravljanja, kako bi se dobrim i odgovornim upravljanjem i nadziranjem poslovnih i upravljačkih funkcija akcionarskim društvima olakšao pristup kapitalu uz niže troškove, jer su jasno definisane procedure korporativnog upravljanja, zasnovane na opšteprihvaćenim međunarodnim standardima, jedan od osnovnih kriterijuma za donošenje odluke o investiranju.

Osnovna načela Standarda su: transparentnost poslovanja, jasno razrađene procedure za rad organa koji donose važne odluke, izbjegavanje sukoba interesa, efikasna unutrašnja kontrola i efikasan sistem odgovornosti.

Pod pojmom "odbor" u smislu ovih standarda smatraju se, zavisno od sistema upravljanja, upravni odbor kao organ akcionarskog društva, čiji su organi skupština i upravni odbor i nadzorni odbor, kao organ akcionarskog društva, čiji su organi skupština, nadzorni odbor i uprava.

Pod pojmom "uprava" u smislu ovih standarda smatraju se, zavisno od sistema upravljanja privrednim društvom, direktor i izvršni direktori, kod akcionarskih društava koja imaju upravni odbor, odnosno uprava, kod društava koja imaju nadzorni odbor i upravu.

I - PRAVA AKCIONARA

1. Akcionari imaju pravo na upravljanje akcionarskim društvom učešćem i glasanjem na skupštini akcionara, pravo na pravovremeno i redovno dobijanje relevantnih informacija o akcionarskom društvu, uključujući i pravo pristupa pravnim aktima i drugim dokumentima i informacijama društva, pravo prečeg sticanja novih akcija, pravo na dio dobiti akcionarskog društva, pravo slobodnog raspolaganja akcijama, pravo na sigurnu i brzu registraciju vlasništva u akcionarskom društvu, pravo da biraju i smjenjuju članove upravnog/nadzornog odbora i da budu birani u upravni/nadzorni odbor, pravo na nesaglasnost i otkup akcija od strane društva, pravo na podnošenje tužbe, te pravo na dio likvidacionog viška.

2. Akcionari, vlasnici prioriteta (povlašćenih) akcija, imaju prednost u odnosu na akcionare koji su vlasnici običnih (redovnih) akcija u pogledu prvenstva isplate dividende i prvenstva naplate prilikom likvidacije društva, a pravo glasa imaju samo o pitanjima koja zahtijevaju grupno glasanje akcionara te klase, u slučaju kada se povlašćena (prioritetna) akcija pretvara u običnu (redovnu), te u slučaju da dividenda po prioritetnim (povlašćenim) akcijama nije isplaćena (dok se ta dividenda ne isplati), a u skladu sa odlukom o emisiji prioriteta (povlašćenih) akcija.

3. Društvo treba da ohrabri i podrži svoje akcionare da aktivno i odgovorno koriste svoja prava.

Standard 1 - Pravo na upravljanje akcionarskim društvom

1.1. Akcionari, vlasnici običnih (redovnih) akcija imaju pravo da učestvuju u upravljanju društvom srazmjerno učešću u osnovnom kapitalu.

1.2. Akcionari ostvaruju pravo na upravljanje akcionarskim društvom učešćem u radu skupštine akcionara, a na osnovu izvještaja o akcionarima društva, evidentiranim u Centralnom registru hartija od vrijednosti, na deseti dan prije dana održavanja sjednice skupštine akcionara, a taj dan se objavljuje u pozivu za sjednicu skupštine akcionara.

1.3. Svaki akcionar, bez obzira na vrstu i klasu akcija koje posjeduje, ima pravo da lično ili posredstvom punomoćnika učestvuje u radu skupštine akcionara, da učestvuje u raspravi, da podnosi prijedloge, postavlja pitanja i na njih dobija odgovore.

1.4. Svaka obična akcija akcionarskog društva daje akcionaru pravo glasa u skupštini društva, tako da jedna akcija uvijek daje pravo na jedan glas.

1.5. Upravni/nadzorni odbor akcionarskog društva je obavezan da najmanje jednom godišnje sazove skupštinu akcionara (godišnja skupština).

1.6. Skupština akcionara saziva se i održava jednom godišnje (godišnja skupština), najkasnije u roku šest mjeseci nakon završetka poslovne godine.

1.7. Upravni/nadzorni odbor akcionarskog društva obavezan je da bez odgađanja sazove skupštinu akcionara i predloži mjere u cilju zaštite interesa povjerilaca, akcionara i akcionarskog društva, ako se prilikom izrade finansijskih izvještaja ili u drugim slučajevima utvrdi da akcionarsko društvo posluje sa gubitkom.

1.8. Pored godišnje skupštine akcionara, koja je obavezna, upravni/nadzorni odbor društva može u toku godine sazvati više sjednica ovog organa kada smatra da je to u najboljem interesu društva ili na zahtjev najmanje 1/3 članova upravnog/nadzornog odbora ili bilo kog drugog lica koje je ovlašćeno osnivačkim aktom, likvidatora društva (ako je društvo u likvidaciji) i na pisani zahtjev akcionara sa najmanje 10% akcija sa pravom glasa. Svaka skupština akcionara koju društvo održava u toku godine, osim godišnje, obuhvaćena je pojmom "vanredna skupština".

1.9. Upravni/nadzorni odbor društva dužan je da odluči o zahtjevu za sazivanje vanredne skupštine iz prethodne preporuke najkasnije u roku od deset dana od dana prijema zahtjeva i da o tome obavijesti podnosioca zahtjeva, najkasnije u roku od sedam dana od dana donošenja odluke.

1.10. Odluka kojom se odbija zahtjev podnosioca mora da sadrži razloge odbijanja.

1.11. Skupština akcionarskog društva nadležna je da odlučuje o: izmjenama osnivačkog akta, odnosno statuta, statusnim promjenama, promjeni pravne forme u drugu formu privrednog društva, prestanku društva, sticanju i raspolaganju imovinom velike vrijednosti, raspodjeli dobiti i pokriću gubitka, usvajanju finansijskih izvještaja, izvještaja upravnog/nadzornog odbora i nezavisnog revizora u vezi sa finansijskim izvještajima, politici naknada i naknadama članovima upravnog/nadzornog odbora društva, izboru i razrješenju članova upravnog/nadzornog odbora, internog revizora, nezavisnog revizora i odbora za reviziju, izdacima po osnovu nagrađivanja direktora društva ili članova upravnog/nadzornog odbora izdavanjem akcija, varanata i drugih finansijskih i ne-finansijskih davanja i o drugim pitanjima od materijalnog značaja za funkcionisanje društva.

1.12. Skupština akcionara saziva se upućivanjem pisanog poziva za sjednicu skupštine akcionara svakom akcionaru najkasnije 30 dana i najranije 60 dana prije dana održavanja sjednice godišnje skupštine, a ako se radi o vanrednoj skupštini, pisani poziv se dostavlja najkasnije 15 i najranije 30 dana prije održavanja skupštine akcionara. Pisani poziv dostavlja se poštom ili elektronskom poštom, ako je akcionar dao pisanu saglasnost zaobavještavanje elektronskom poštom.

1.13. Društvo može urediti svojim osnivačkim aktom ili statutom da se umjesto upućivanja pojedinačnog pisanog poziva svakom akcionaru poziv za sjednicu skupštine akcionara objavljuje bez prekida na internet stranici društva, na internet stranici berze, tokom vremena koji prethodi održavanju skupštine i u najmanje dva dnevna lista koji se distribuiraju na teritoriji Republike Srpske, najmanje 30 dana i najviše 60 dana prije održavanja, ako se radi o godišnjoj skupštini, odnosno najmanje 15 i najviše 30 dana prije održavanja, ako se radi o vanrednoj skupštini akcionara.

1.14. Obavještenje iz prethodne preporuke obavezno sadrži vrijeme i mjesto održavanja, prijedlog dnevnog reda sjednice skupštine s naznakom pitanja o kojima se glasa na skupštini i prijedloge odluka o kojima se odlučuje na toj sjednici. U obavještenju treba da se navede da su u sjedištu društva u redovnom radnom vremenu, svakom akcionaru koji to zahtijeva, obezbijeđeni kopija finansijskog izvještaja sa izvještajem nezavisnog revizora, izvještaj upravnog/nadzornog odbora o poslovanju društva, tekst bilo kog ugovora ili drugog pravnog posla predloženog za odobrenje, kao i druga akta u skladu sa osnivačkim aktom, odnosno statutom društva i zakonom.

1.15. Godišnja skupština održava se na dan i u vrijeme utvrđenim osnivačkim aktom, odnosno odlukom upravnog/nadzornog odbora.

1.16. Skupština akcionara održava se u sjedištu društva, ako osnivačkim aktom akcionarskog društva nije drukčije određeno.

1.17. Uz pisani poziv za sazivanje skupštine akcionara, za svaku tačku dnevnog reda o kojoj skupština odlučuje, društvo dostavlja prijedlog odluke. Na sjednici skupštine akcionara može se odlučivati samo o tačkama dnevnog reda koje su valjano objavljene i uvrštene u dnevni red, a može se raspravljati i o drugim pitanjima.

1.18. Prijedlog tačke dnevnog reda treba da sadrži i naznaku pravnog osnova za donošenje odluke i naznaku propisane većine za donošenje predložene odluke.

1.19. Ako je odluka na osnovu koje nastaju prava na nesaglasnost predmet glasanja na skupštini akcionara, poziv za sjednicu i glasanje mora sadržavati obavještenje da akcionari imaju ili mogu da imaju takva prava i upućivanje na ta prava.

1.20. Prijedlozi odluka i drugi materijali o kojima će akcionari glasati treba da budu besplatno raspoloživi, na internet stranici društva i berze.

1.21. Ako skupština odlučuje o izmjeni osnivačkog ak-ta, odnosno statuta, u objavljenom dnevnom redu naznačuje se mjesto gdje se nalazi tekst odluke o izmjeni osnivačkog akta, odnosno statuta koji se mijenja.

1.22. Akcionar ili akcionari koji imaju najmanje 10% akcija sa pravom glasa za izbor upravnog/nadzornog odbora društva mogu predložiti ili zahtijevati da se najviše dva nova pitanja uključe u dnevni red skupštine. Ovaj prijedlog se dostavlja u pisanoj formi upravnom/nadzornom odboru u sjedište društva, u roku od sedam dana od dana objave godišnjeg saziva sjednice skupštine, odnosno u roku od pet dana od dana objave saziva vanredne skupštine. Prijedlog za dopunu dnevnog reda mora da sadrži razloge za davanje prijedloga, uključujući i prijedlog odluke, kao i imena akcionara koji daju prijedlog i broj gla-sova kojim raspolažu.

1.23. Članovi upravnog/nadzornog odbora treba da razmotre prijedlog za uvrštenje nove tačke u dnevni red u predviđenom roku, te da odluku o eventualnom odbijanju prijedloga akcionara obrazlože. Članovi upravnog/nadzornog odbora mogu da odbiju prijedlog za uvrštenje tačkednevnog reda samo ako za to postoje proceduralni razlozi (npr. nedostatak pisane forme, nepoštovanje zakonskog roka u kojem se uvrštenje nove tačke može zahtijevati, neispunjavanje uslova u pogledu broja glasova koji posjeduju akcionari koji zahtijevaju uvrštenje nove tačke u dnevni red ili ukoliko tačka čije se uvrštenje zahtijeva nije u djelokrugu skupštine akcionara). O svojoj odluci po prijedlogu akcionara za dopunu dnevnog reda uprav-ni/nadzorni odbor društva treba da pismeno obavijesti predlagače najkasnije u roku od 72 časa od dana prijema zahtjeva. Ako upravni/nadzorni odbor propusti da o prijedlogu akcionara za dopunu dnevnog reda odluči u navedenom roku, bilo koji akcionar koji je dopunu predložio može u roku od 48 časova zahtijevati da o tom zahtjevu odluči nadležni sud u vanparničnom postupku.

1.24. Većinom glasova prisutnih na samoj sjednici skupštine akcionara može se dopunjavati dnevni red, osim po pitanjima koja zahtijevaju donošenje odluka.

1.25. Akcionar ne bi trebalo da glasa u skupštini kad se odlučuje: o oslobađanju ili smanjenju obaveza i odgovornosti tog akcionara i sa njim povezanih lica; o priznavanju pogodnosti akcionara na račun akcionarskog društva; o utvrđivanju zahtjeva koje društvo ima u odnosu na tog akcionara; o pokretanju ili odustajanju od spora protiv njega i sa njim povezanih lica, odobravanju poslova u kojima postoji sukob interesa između njega i/ili sa njim povezanih lica i društva, isključenju prava preče kupovine u postupku emisije akcija u privatnoj ponudi u kojoj je on i/ili sa njim povezano lice određeno kao unaprijed poznati kupac, osnivanju i povezivanju sa drugim pravnim licem u kojem on i/ili sa njim povezano lice ima vlasnički udio veći od 5% u osnovnom kapitalu i u isplati dividende za zaposlene i članove upravnog odbora u slučaju da to lice i/ili sa njim povezano lice ima taj status u tom društvu, te u drugim slučajevima kad taj akcionar ima interes protivan interesu društva (klauzula konfliktnosti interesa).

1.26. O radu skupštine vodi se zapisnik, koji obavezno sadrži: mjesto i dan održavanja skupštine, konstataciju na koji način i kada je skupština sazvana, predloženi i usvojeni dnevni red, ime i prezime zapisničara, predsjedavajućeg i članova komisije za glasanje, kvorum, spisak prisutnih akcionara na skupštini sa brojem akcija/glasova kojim raspolažu, rezultate glasanja ("za", "protiv" i "uzdržan od glasanja") za svaku odluku po poje-dinačnim tačkama dnevnog reda, kratak sadržaj diskusije, kao i listu donesenih odluka na skupštini akcionara. Sastavni dio zapisnika sa sjednice skupštine akcionara je spisak učesnika, dokazi o propisnom sazivanju, konstatacija predsjednika skupštine o donošenju odluke, izdvojena mišljenja i razlozi za takvo postupanje pojedinih akcionara, kao i imena akcionara koji su glasali "protiv" ili su bili "uzdržani od glasanja".

1.27. Zapisnik sa sjednice skupštine akcionara sačinjava se i potpisuje najkasnije u roku od 15 dana od dana njenog održavanja, a potpisuju ga predsjednik skupštine, dva imenovana akcionara (ovjerivači zapisnika) i zapisničar.

1.28. Zapisnike sa skupštine akcionara društava čije su akcije uvrštene na službeno berzansko tržište treba da vodi notar.

1.29. Društvo je obavezno da čuva zapisnike i odluke skupštine akcionara i da ih stavi na raspolaganje svakom akcionaru ili ranijem akcionaru za period u kome je bio akcionar društva, radi kopiranja i ostvarivanja prava uvida, i to u radno vrijeme društva u prostorijama društva.

1.30. Akcionar pravo glasa ostvaruje lično ili po-sredstvom jednog punomoćnika. Lično glasanje podrazumijeva učestvovanje u radu skupštine ili glasanje u pisanoj formi.

1.31. U slučaju da akcionar želi da glasa u pisanoj formi, upravni/nadzorni odbor akcionarskog društva je obavezan da to akcionaru, na odgovarajući način, omogući (prihvatanjem dostave pismena poštom i elektronskog glasanja u odsustvu).

1.32. Akcionar može dati punomoć za zastupanje.

1.33. Punomoć se može dati poslovno sposobnom punoljetnom fizičkom licu i pravnom licu.

1.34. Punomoć se daje u pisanoj formi, a može biti ovjerena kod nadležnog organa ili ovlašćenog lica u društvu.

1.35. Primjerak punomoći obavezno se dostavlja u sjedište društva.

1.36. Punomoć se može izdati za jednu ili više skupština, na određeno vrijeme ili do opoziva. Kada je punomoć data za jednu ili više skupština važi i za ponovljenu skupštinu, bez obzira na razloge ponavljanja.

1.37. Punomoć za zastupanje na skupštini akcionara treba da sadrži naročito sljedeće podatke: podatke o vlastodavcu i punomoćniku (puno ime i prezime, JMBG i adresu stanovanja), podatke o broju, vrsti i klasi akcija za koje se daje punomoć, granice ovlašćenja i vrijeme trajanja punomoći. Punomoć može da sadrži i uputstvo za glasanje.

1.38. Udruženje akcionara može da zastupa akcionara na skupštini na osnovu pisanog ugovora kojim mu je akcionar prenio ostvarenje svih ili određenih glasačkih prava po svojim akcijama ili na osnovu propisane ovjerenepisane punomoći.

1.39. Lica koja zastupaju akcionare saopštavaju akcionarima svoje prijedloge za ostvarivanje glasačkog prava po pojedinim tačkama dnevnog reda. Ako akcionari licu koje ih zastupa ne daju uputstva za ostvarivanje glasačkog prava, to lice će glasačko pravo ostvarivati vodeći računa o interesu akcionara.

1.40. U slučaju da se pravo glasa ostvaruje posredstvom punomoćnika, punomoćnik ne može biti direktor, član upravnog ili izvršnog odbora, odnosno uprave, kao ni kandidat za članove ovih organa niti povezana lica, s tim da uslučaju glasanja u pisanoj formi, akcionar ovlašćuje predsjednika skupštine da na skupštini u njegovo ime pročita stav akcionara po svakoj tački dnevnog reda.

1.41. Komisija za glasanje obavezna je da verifikuje identitet punomoćnika i utvrdi valjanost svake punomoći.

Standard 2 - Pravo na pravovremeno i redovno dobijanje relevantnih informacija o akcionarskom društvu

2.1. Akcionari treba da budu informisani o pravilima i procedurama glasanja na sjednicama skupštine akcionara. Primjenu ovog principa društvo treba da obezbijedi na način da je svakom akcionaru besplatno dostupan statut i poslovnik o radu skupštine, objavom na internet stranici društva ili na njegov zahtjev dat na raspolaganje radi uvida ili kopiranja, uručen ili dostavljen u toku radnog vremena u prostorijama društva, o trošku akcionara.

2.2. Akcionarima treba da bude obezbijeđena dovoljna informisanost o svakoj tački dnevnog reda o kojoj treba da glasaju. U smislu ove preporuke, dovoljna informisanost podrazumijeva: tačnost, potpunost, pravovremenost i jednostavnu dostupnost informacija na osnovu kojih akcionari treba da utvrde svoj stav.

2.3. U slučaju postojanja akcija bez glasačkih prava ili sa ograničenim glasačkim pravima, informacije o ovoj činjenici treba da budu javno objavljene od strane društva, u trenutku sazivanja skupštine akcionara.

2.4. Akcionari treba da imaju mogućnost da prethodno razmatraju sve prijedloge odluka o preduzimanju vanrednih poslova koji bi značajno promijenili stanje imovine ili obaveza akcionarskog društva. U tom smislu, posebno se objavljuju informacije o prodaji, ulaganju ili iznajmljivanju imovine društva, statusnim promjenama, planiranim povećanjima i smanjenjima osnovnog kapitala, te promjenama proizvodnog/uslužnog asortimana.

2.5. Prije održavanja redovne skupštine akcionara, akcionarima treba da budu dostupni finansijski izvještaj društva, sa mišljenjem revizora, i to najkasnije u roku od pet dana od dana njihove izrade, odnosno prijema.

2.6. Društvo treba da obezbijedi ažurno objavljivanje svih informacija o sukobu interesa za sva lica koja su predložena za imenovanje u upravu ili u upravni/nadzorni odbor društva ili su učesnici transakcija sa društvom, a naročito ukoliko je taj sukob interesa u vezi sa odlukama o kojima akcionari treba da glasaju.

2.7. Podaci o vlasničkoj strukturi društva treba da budu javni i svakodnevno dostupni akcionarima i potencijalnim investitorima.

2.8. Nakon održane skupštine akcionara društvo treba da, što je moguće prije, objavi donesene odluke na skupštini, na svojoj internet stranici i na internet stranici berze.

Standard 3 - Pravo prečeg sticanja novih akcija

3.1. Akcionar ima pravo prečeg sticanja akcija iz novih emisija akcija društva, srazmjerno nominalnoj vrijednosti posjedovanih akcija, na dan presjeka, koji ne može biti utvrđen u roku kraćem od dvadeset dana od danadonošenja odluke o emisiji akcija.

3.2. Rok u kojem se može ostvariti pravo prečeg sticanja akcija ne može biti kraći od 15 dana od dana početka upisa i uplate predmetne emisije.

3.3. Akcionari sa povlašćenim akcijama imaju pravo prečeg sticanja akcija iz novih emisija akcija iste klase, u skladu sa odlukom skupštine akcionara.

3.4. Pravo prečeg sticanja može se ograničiti ili isključiti samo odlukom skupštine akcionara na prijedlog upravnog/nadzornog odbora. Upravni/nadzorni odbor podnosi skupštini akcionara pisani izvještaj sa navođenjem razloga za ograničenje ili isključenje ovog prava i obrazloženje predložene prodajne cijene akcija koje su predmet emisije.

3.5. Odluka skupštine akcionara o ograničenju ili isključenju prava prečeg sticanja je sastavni dio odluke o povećanju kapitala.

Standard 4 - Pravo na dio dobiti akcionarskog društva

4.1. Akcionar ima pravo na udio u dobiti koju skupština odredi za raspodjelu, u akcijama ili u novcu, srazmjerno nominalnoj vrijednosti akcija koje posjeduje na dan dividende (dan presjeka).

4.2. Dan dividende (dan presjeka) ne može da bude utvrđen u roku kraćem od dvadeset dana od dana donošenja odluke o isplati dividende.

4.3. Odluka skupštine akcionara o raspodjeli dobiti za dividende obavezno sadrži: naznaku o tome koji akcionari imaju pravo na dividendu (dan dividende, odnosno datum presjeka), način isplate dividende, iznos dividende u odnosu na nominalnu vrijednost akcija i rok isplate dividende (ako se isplata vrši u novcu).

4.4. Kada donese odluku o isplati dividende u novcu, društvo treba da uspostavi i objavi jasne procedure i rokove za efektivno plaćanje akcionarima. Rok bi trebalo da bude razumno kratak - ne duži od 30 dana, a procedurajednaka za sve.

4.5. Dividendna politika treba da bude sastavni dio opštih akata društva koji se objavljuju na internet stranici društva ili su dostupni javnosti na druge načine, a odluke skupštine akcionara o raspodjeli dividende treba da budu u skladu sa objavljenom dividendnom politikom.

Standard 5 - Pravo slobodnog raspolaganja akcijama

5.1. Transakcije na tržištu kapitala treba da budu obavljene na pravičan i javan način, kako bi prava svih akcionara bila zaštićena.

5.2. Pravo raspolaganja akcijama kojima se organizovano trguje na berzi ne može se ograničavati, osim u slučajevima utvrđenim zakonom.

Standard 6 - Pravo na sigurnu i brzu registraciju vlasništva

6.1. Svakom akcionar u mora biti osigurano pravo na sigurnu i brzu registraciju vlasništva u akcionarskom društvu u roku od tri dana od dana nastale promjene u vlasništvu.

6.2. Društvo je obavezno da preduzme sve potrebne radnje u cilju brze i sigurne registracije vlasništva po osnovu emisije hartija od vrijednosti.

Standard 7 - Pravo akcionara da biraju i smjenjuju članove upravnog/nadzornog odbora i da budu birani u upravni/nadzorni odbor

7.1. Svaki akcionar ima pravo da bude biran u upravni/nadzorni odbor i da bira članove upravnog/nadzornog odbora.

7.2. Lica koja su osuđena za krivična djela protiv privrede i službene dužnosti, kao i lica koja su povrijedila odredbe zakona o ograničenjima plaćanja, za koja su nastupile pravne posljedice osude, ne mogu biti članovi upravnog/nadzornog odbora, dok te posljedice traju.

7.3. Proces imenovanja odbora mora biti formalan i javan.

7.4. Osnivačkim aktom, odnosno statutom društva treba omogućiti da akcionari koji imaju manjinski udio u društvu mogu da imaju člana upravnog/nadzornog odbora (kumulativno glasanje).

Standard 8 - Pravo na nesaglasnost i otkup akcija od strane društva

8.1. U slučaju da se odlukom skupštine akcionara mijenjaju ili umanjuju, odnosno na drugi način pogađaju prava akcionara, nesaglasni akcionar ima pravo da od društva zahtijeva otkup svojih akcija.

8.2. Tržišna vrijednost akcija iz prethodne preporuke računa se na dan kada je donesena predmetna odluka društva na skupštini akcionara, ne uzimajući u obzir bilo kakvo očekivano povećanje ili smanjenje vrijednosti kao posljedicu te odluke.

8.3. Akcionar društva koji namjerava da koristi pravo na traženje otkupa akcija po osnovu nesaglasnosti po odlukama skupštine dužan je da prije odlučivanja na sjednici skupštine akcionara uputi društvu pisano obavještenje o namjeri da koristi to pravo, ako se na skupštini donese predmetna odluka.

8.4. Po prijemu zahtjeva akcionara za otkup akcija društva, društvo treba da plati tržišnu vrijednost akcija, najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema zahtjeva.

8.5. Ukoliko je odlukom suda određena veća vrijednost za isplatu nesaglasnom akcionar u, u odnosu na vrijednost koju je društvo ponudilo za otkup, taj iznos se isplaćuje svim nesaglasnim akcionarima, pri čemu je društvo dužno da bez odlaganja obavijesti sve nesaglasne akcionare o tome da je jedan ili više akcionara podnijelo zahtjev za promjenu vrijednosti akcija od nadležnog suda.

8.6. Društvo treba da svojim opštim aktom utvrdi način definisanja tržišne vrijednosti sopstvenih akcija.

Standard 9 - Pravo na podnošenje tužbe

9.1. Akcionar ima pravo da podnese individualnu tužbu u svoje ime protiv kontrolnog akcionara društva, zastupnika društva, članova upravnog/nadzornog odbora, članova izvršnog odbora, odnosno uprave, članova odbora za reviziju, internog revizora društva, lica koja imaju ugovorna ovlaštenja da upravljaju poslovima društva i likvidacionog upravnika, ukoliko smatra da su mu navedena lica, obavljajući navedene dužnosti u društvu, prouzrokovala štetu.

9.2. Akcionar koji posjeduje akcije u privrednom društvu koje predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva ima pravo da podnese tužbu u svoje ime, a za račun društva protiv kontrolnog akcionara društva, zastupnika društva, članova upravnog/nadzornog odbora, članova izvršnog odbora, odnosno uprave, članova odbora za reviziju, internog revizora društva, lica koja imaju ugovorna ovlaštenja da upravljaju poslovima društva i likvidacionog upravnika, radi naknade štete prouzrokovane privrednom društvu od tih lica povredom dužnostikoje imaju prema društvu (derivativna tužba).

9.3. Prije podnošenja tužbe akcionar treba da u pisanoj formi zahtijeva od privrednog društva da podnese istu protiv lica iz prethodne preporuke. Zahtjev se podnosi direktoru ili članovima upravnog/nadzornog odbora ili drugim licima koja imaju ovlaštenje da podnesu tužbu.

9.4. Ostvarena naknada štete po derivativnoj tužbi pripada privrednom društvu, a lice koje je podnijelo tužbu ima pravo na naknadu troškova.

Standard 10 - Pravo na dio likvidacionog viška

10.1. U postupku likvidacije društva akcionari imaju pravo na dio likvidacionog viška utvrđen u postupku likvidacije društva, srazmjerno učešću u osnovnom kapitalu društva.

II - RAVNOPRAVAN TRETMAN AKCIONARA

Standard 11 - Ravnopravan tretman akcionara

11.1. Društva treba da osiguraju ravnopravan tretman svih akcionara.

11.2. Akcionari s akcijama iste vrste i klase ravnopravni su.

11.3. O promjeni prava iz vlasničkih hartija od vrijednosti odlučuje skupština akcionara.

11.4. Investitori treba da budu unaprijed upoznati o svim pravima prije nego što kupe akcije iz nove emisije, u skladu sa prospektom koji društvo obavezno priprema.

11.5. Trgovanje akcijama na osnovu internih informacija i aktivnosti s ciljem zloupotrebe položaja u društvu je zabranjeno.

11.6. Akcionarima treba da budu istovremeno predočeni svi efekti proizašli iz poslovnih transakcija ili pitanja koja su od uticaja na rad i poslovanje društva.

11.7. Zamjena akcija prilikom obavljanja statusnih promjena mora biti obavljena na način da ne ugrožava prava akcionara, niti ta prava mogu biti definisana van utvrđenog zamjenskog odnosa akcija pravnog prethodnika i pravnog sljedbenika.

III - ULOGA ZAINTERESOVANIH STRANA -

NOSILACA INTERESA U UPRAVLJANJU

AKCIONARSKIM DRUŠTVIMA

Standard 12 - Uloga zainteresovanih strana u upravljanju akcionarskim društvima

12.1. Društvo treba da, na odgovarajuće načine, obezbijedi poštovanje i korišćenje zakonskih prava svih zainteresovanih strana za rad društva.

12.2. Društvo treba da na svojoj internet stranici objavi ime lica zaduženog za kontakt sa investitorima.

12.3. Društvo treba da obezbijedi aktivnu saradnju sa svim zainteresovanim stranama u cilju stvaranja blagostanja, radnih mjesta i održavanja finansijske stabilnosti društva.

12.4. Društvo ima pravo na naknadu štete ukoliko zainteresovane strane, po bilo kom osnovu, nanesu štetu funkcionisanju društva.

12.5. Akcionarska društva, osim finansijskih organizacija, ne mogu da učestvuju u pravnim poslovima čiji je predmet davanje avansa, kredita ili zajma, odnosno obezbjeđenje avansa, kredita ili zajma od strane društva radi sticanja akcija tog društva.

12.6. U odnosima sa drugim zainteresovanim stranama za rad akcionarskog društva društvo treba da izvršava svoje obaveze precizno i na razuman način, što će obezbijediti dugoročni prosperitet društva i njegovih akcionara.

12.7. Kada se donose odluke po određenim pitanjima, društvo treba da uzme u obzir sve interese zainteresovanih strana, naročito zaposlenih.

IV - OBJAVLJIVANJE I JAVNOST INFORMACIJA

Standard 13 - Objavlivanje i javnost informacija

13.1. Društvo treba da obezbijedi pravovremeno objavljivanje i javnost svih materijalno značajnih informacija u vezi sa društvom, uključujući finansijsku situaciju, poslovanje, vlasništvo i upravljanje društvom. Materijalno značajna informacija je ona informacija čije posjedovanje može da utiče na donošenje ekonomske odluke od strane njenog korisnika. Neobjavljene materijalnoznačajne informacije smatraju se povlašćenim informacijama i potpadaju pod poseban režim čuvanja.

13.2. Javno objavljivanje finansijskih izvještaja i drugih informacija o društvu treba da omoguće procjenu njegove vrijednosti sa stanovišta pravnog statusa, finansijske pozicije, poslovnih mogućnosti i prava u vezi sa hartijama od vrijednosti. Izvještaji moraju da sadrže razumljive komentare i analizu poslovanja od strane uprave društva.

13.3. Nezavisno o podacima koje je obavezno da objavljuje u skladu sa zakonom ili drugim propisima društvo treba da, u najkraćem mogućem roku, objavi i stavi na raspolaganje svim zainteresovanim stranama bitne podatke o radu i djelovanju društva, kao i sve podatke o činjenicama i okolnostima koje mogu da imaju značajan uticaj na cijenu akcija tog društva, pri čemu se smatra da vjerovatnoća značajnog uticaja postoji ako bi razuman investitor vjerovatno uzeo u obzir takvu informaciju kao dio osnovi za donošenje svojih investicionih odluka.

13.4. Društvo takođe treba da osigura objavljivanje informacija o: razvojnim planovima i njihovom uticaju na ekonomski i socijalni položaj zaposlenih, kretanju i promjenama zarada, zaštiti i bezbjednosti na radu i mjerama za poboljšanje uslova rada, ciljevima društva, većinskim vlasnicima, članovima uprave i nadzornog odbora i njihovim primanja, razlozima za eventualnu ostavku ili za raskidom ugovora, te informacije o: revizoru, načinu raspodjele dobiti, statusnim promjenama, promjenama oblika preduzeća i osnivanju preduzeća, politici upravljanja društvom, transakcijama povezanih strana, predvidivim materijalnim faktorima rizika i mehanizmima za upravljanje rizikom

(ukoliko nisu u domenu poslovne tajne), pitanjima vezanim za zaposlene i druge zainteresovane za rad društva, strukturi i politici upravljanja, te pravima koja su upravi data da akcije društva kupuju po povoljnijim cijenama od tržišnih (kao varijabilne komponente plaćanja za njihov rad), objavljenoj ponudi za preuzimanje, promjenama u portfelju akcija preduzeća pojedinačnih članova upravnog/nadzornog odbora.

13.5. Društvo je dužno da svoje finansijske izvještaje sastavlja i objavljuje u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).

13.6. Društvo treba da svoje godišnje finansijske izvještaje objavljuje na svojoj internet stranici, najkasnije do 28. februara tekuće godine za proteklu godinu; polugodišnje finansijske izvještaje najkasnije do 31. jula, a tromjesečne finansijske izvještaje najkasnije do kraja narednog mjeseca u odnosu na prethodno tromjesečje.

13.7. Revizorski izvještaji treba da budu objavljeni u roku od pet dana od dana njihovog prijema, a najkasnije do 31. avgusta tekuće godine.

13.8. Godišnji, polugodišnji i tromjesečni izvještaji su najvažniji i najsadržajniji izvor podataka o društvu, zato ne bi trebalo da budu ograničeni samo na podatke propisane zakonskim i profesionalnim normama, već svakako treba da uključe strateške ciljeve, plan poslovanja za buduće periode, razumljivu analizu i stavove uprave o poslovanju u proteklom periodu, kao i pojašnjenja uprave u vezi sa eventualnim važnijim odstupanjima u odnosu na planirane rezultate i ostvarene strateške ciljeve.

13.9. Godišnji izvještaj treba da bude objavljen i na engleskom jeziku, a polugodišnji i tromjesečni izvještaji svakodnevno treba da budu dostupni na uvid akcionarima u sjedištu i na poslovnoj adresi društva, kao i na internet stranicama društva.

13.10. Društvo treba da do kraja poslovne godine na svojoj internet stranici objavi kalendar važnih događaja koji se očekuju u sljedećoj poslovnoj godini (kao npr. datum objavljivanja finansijskih rezultata, datum održavanja godišnje skupštine, datum sticanja prava na dividendu i isplate dividende i sl.) Društvo treba na isti način da objavi i svaku promjenu važnih događaja u kalendaru, najmanje 30 dana unaprijed, a ako to nije moguće, odmah po nastupanju okolnosti koje utiču na promjenu.

13.11. U slučaju da se u javnosti pojave različite glasine u vezi sa poslovanjem društva, društvo treba da izda obavještenje u javnosti kojim bi potvrdilo ili negiralo te glasine.

13.12. Potrebno je jasno definisati nadležnosti različitih organa društva u smislu prikupljanja, analize, pripreme i objavljivanja relevantnih informacija.

13.13. Sve informacije o značajnim događajima, većim transakcijama i relevantne materijalne informacije u smislu poslovanja društva trebalo bi u potpunosti objaviti na blagovremen način, tako da su dostupne svim akcionarima.

13.14. Predmet posebno detaljnog objavljivanja treba da budu transakcije sa povezanim licima, a naročito sa povezanim pravnim licima u formi konsolidovanih finansijskih izvještaja, pripremljenih u skladu sa računovodstvenim standardima.

13.15. Predmet objavljivanja su i promjene u strukturi vlasništva, naročito u slučajevima kada sticalac prelazi preko 10,25, 50 i 75%.

13.16. Predmet objavljivanja je i spisak društava u kojima društvo posjeduje vlasničko učešće preko 10%, uz objavu naziva i sjedišta društva, te procenta učešća.

13.17. Akcionari moraju biti upoznati sa detaljima transakcija u koje ulaze članovi uprave i upravnog/nadzornog odbora direktno ili indirektno sa društvom ili njegovom organizacionom cjelinom.

13.18. Različita povezivanja i aranžmani koji omogućavaju pojedinim akcionarima stepen kontrole koji nije srazmjeran njihovom akcijskom kapitalu trebaju da budu objavljeni.

13.19. Informacije koje se objavljuju u slučajevima javne ponude akcija društva moraju biti takve da omogućavaju investitorima da ostvare fer procjenu pravnog statusa, finansijskog položaja, poslovne mogućnosti i cijena akcija.

13.20. Društvo i zaposleni u društvu obavezni su da pripreme i poštuju procedure kojima se od konkurencije štite informacije značajne za očuvanje tržišne pozicije.

13.21. Načini objavljivanja informacija trebali bi obezbijediti korisnicima pošten, pravovremen i povoljan (jeftin) pristup relevantnim informacijama.

13.22. Društvo treba da koristi medije (dnevne novine, elektronske medije, internet stranicu) za objavljivanje navedenih informacija, koji omogućavaju da se osiguraju jednaki uslovi za investitore koji trguju hartijama od vrijednosti. O izboru pojedinačnog medija mora da postoji odluka, koja je navedena u opštim aktima društva.

13.23. Društvo ne treba da daje informacije trećim stranama koje sadrže bilo kakve informacije iz saopštenja za javnost prije nego što budu javno objavljene, osim ovlaštenim licima nadležnih organa i licima koja obavljaju funkciju savjetnika društva, uz naglasak da ni oni ne mogu da naruše princip povjerljivosti informacija.

13.24. Društvo koje vrši objavljivanje bilo kakvih informacija u inostranstvu treba da vrši objavljivanje takvih informacija i na domaćem tržištu.

13.25. Društvo treba da uključi u godišnji izvještaj o poslovanju i izjavu o usklađenosti s principima i standardima upravljanja akcionarskim društvima, s tim da treba detaljno pojasniti usklađenost djelovanja sa principima i standardima upravljanja akcionarskim društvima, te pojasniti i navesti razloge eventualnih odstupanja od principa i standarda.

13.26. Korišćenje povlašćenih informacija (informacija precizne prirode koje nisu javno dostupne, a koje bi, kada bi bile javno dostupne, vjerovatno imale značajan uticaj na cijene akcija emitenta ili na cijene povezanih izvedenih finansijskih instrumenata) u cijelosti je zabranjeno, svim licima kojima su takve informacije dostupne (upućena lica), s obzirom da bi tako moglo doći do nedopuštene prednosti prilikom trgovanja finansijskim instrumentima društva, nezavisno o tome koristi li se povlašćenom informacijom samo upućeno lice ili neko treće lice koje je te informacije dobilo od upućenog lica.

13.27. Zabrana korišćenja povlašćenih informacija odnosi se na sve akcionare, članove upravnog/nadzornog odbora, izvršne direktore, odnosno upravu, članove odbora za reviziju, spoljne savjetnike društva, kao i sva lica koja se u odnosu na svoj položaj u društvu ili izvan društva smatraju licima kojima su dostupne povlašćene informacije.

13.28. Društvo je dužno da uspostavi mehanizme kojima će se obezbijediti da lica koja raspolažu ili dolaze u dodir sa povlašćenim informacijama budu obaviještena o prirodi i značaju tih informacija i ograničenjima u vezi njihovog korišćenja, te da obezbijedi nadzor nad protokom povlašćenih informacija i njihovom mogućom zloupotrebom.

13.29. Društvo je dužno da u godišnjem izvještaju navede (objavi) podatke o akcijama čiji su imao pojedini članovi upravnog/nadzornog odbora, izvršni direktori, odnosno članovi uprave ili članovi odbora za reviziju. Pored iznošenja tih podataka u godišnjem izvještaju, društvo je dužno da u roku od 24 časa od saznanja za promjenu, posredstvom svoje internet stranice i posredstvom berze, javno objavi svaku promjenu količine hartija od vrijednosti društva koje drži pojedini član upravnog/nadzornog odbora ili izvršni direktor, odnosno član uprave.

13.30. Društvo je dužno da objavi podatke o poslovima u kojima su s jedne strane učestvovali članovi upravnog/nadzornog odbora ili s njima povezana pravna ili fizička lica, a s druge strane društvo ili s društvom povezana lica.

13.31. Društvo je dužno da pravovremeno utvrdi i na odgovarajući način objavi podatke o glavnim rizicima kojima je društvo izloženo (kao npr. politički rizik, ekonomski rizici, rizik djelatnosti i sl.), kao i procjenu vjerovatnoće ostvarenja potencijalnih rizika.

V - ULOGA I ODGOVORNOSTI ODBORA

Standard 14 - Opšti zadaci i odgovornosti odbora

14.1. Primjena standarda treba da omogući strateško vođenje društva, efikasan sistem nadzora nad menadžmentom od strane odbora i odgovornost odbora prema društvu i akcionarima.

14.2. Članovi uprave i odbora vrše svoje funkcije u najboljem interesu akcionarskog društva i u vođenju poslova postupaju s pažnjom dobrog privrednika, te poštujući obaveze povjerljivosti podataka.

14.3. Odbori treba da osiguraju odgovarajuće sisteme kontrole, praćenja rizika, finansijsku kontrolu i poštovanje zakona.

14.4. Dužnosti, nadležnosti i ovlašćenja odbora i uprave trebaju biti jasno definisani i razdvojeni.

14.5. Odbori treba da osiguraju integritet sistema finansijskog računovodstva i izvještavanje društva bazirano na izvještaju nezavisnog revizora.

14.6. Odbori treba da nadgledaju proces objavljivanja informacija o društvu, kao i komunikaciju sa zainteresovanim stranama za rad društva.

14.7. Odbori treba da obezbijede kontrolu potencijalnih konflikata u ostvarivanju interesa uprave, članova odbora i akcionara, uključujući zloupotrebe imovine društva i izvršavanje transakcija sa povezanim licima.

14.8. Uprava i odbori blisko sarađuju, kako bi se maksimizirao rezultat rada društva.

14.9. Tokom mandata i nakon mandata svi članovi odbora treba da poštuju principe povjerljivosti informacija u vezi sa radom društva. Uprava mora da osigura da zaposleni u društvu takođe poštuju ovaj princip. Uprava treba da usvoji pravila povjerljivosti i metode za zaštitu takvih informacija, te sankcije za narušavanje tih pravila.

14.10. Svi članovi odbora društva odgovaraju za štetu koju prouzrokuju društvu i akcionarima, a u skladu sa zakonskim propisima.

14.11. Nadležni organ ili zainteresovana strana može pokrenuti postupak pred nadležnim sudom protiv članova odbora koji su donijeli odluku kojom se nanosi šteta društvu, povjericima ili vlasnicima.

14.12. Informacije o naknadama i ekonomskim koristima bilo koje vrste, koju članovi odbora, zaposleni ili članovi uprave mogu ostvariti na osnovu pozicije i rada u društvu, moraju biti u potpunosti dostavljene odboru, te u slučajevima kada se radi o članovima odbora, upravi i akcionarima. Informacije o dodatnim prihodima koje proizlaze iz pozicije nekog lica u društvu, čak i ako nisu plaćeni od strane društva, takođe trebaju biti dostavljene odgovarajućim organima društva.

Standard 15 - Uloga i odgovornosti uprave društva

15.1. Uprava društva je nadležna za rukovođenje društvom i treba da osigura poštovanje svih zakona i drugih propisa, kao i da uzme u obzir sve interese zainteresovanih strana za rad društva, u skladu sa poslovnim rizikom kojim je društvo izloženo.

15.2. Uprava društva dužna je da obezbijedi transparentne i kvalitetne odnose društva i zainteresovanih strana, te da brine da društvo poštuje sva prava zainteresovanih strana zasnovana na zakonu i dobrim poslovnim običajima.

15.3. Niko ko nadležnim državnim organima ili organima društva ukaže na nedostatke u primjeni propisa ili etičkih normi unutar društva ne smije da trpi negativne posljedice.

15.4. Uprava izrađuje strategiju poslovanja društva, te osigurava njeno sprovođenje.

15.5. Uprava treba da uspostavi odgovarajući sistem interne kontrole i upravljanja rizicima u društvu.

15.6. Pored redovnog dostavljanja godišnjih finansijskih izvještaja, konsolidovanih finansijskih izvještaja i izvještaja revizora uprava bi trebala u razumnom roku obezbjeđivati upravnom/nadzornom odboru redovne, blagovremene, pouzdane i detaljne informacije o događajima koji mogu značajno uticati na buduću uspješnost poslovanja društva i/ili finansijsku situaciju društva. U slučaju nepotpunosti takvih informacija, članovi upravnog/nadzornog odbora mogu zahtijevati dodatne informacije.

15.7. Uprava ne smije sankcionisati ili prijetiti zaposlenom, koji je ujedno i akcionar, gubitkom radnog mjesta, zbog njegovog djelovanja pri ostvarivanju akcionarskih prava.

Standard 16 - Uloga i odgovornosti upravnog/nad-zornog odbora društva

16.1. Upravni/nadzorni odbor kontroliše da li društvo posluje u skladu sa zakonom i drugim propisima, dobrim poslovnim običajima i poslovnim moralom.

16.2. Upravni/nadzorni odbor treba objektivno i nezavisno od uprave društva da kontroliše obavljanje poslova društva.

16.3. Da bi ispunili svoje odgovornosti članovi upravnog/nadzornog odbora moraju imati pristup tačnim i pravovremenim informacijama.

16.4. Upravni/nadzorni odbor treba da se sastoji od članova koji razumiju poslovanje privrednog društva, te imaju neophodne sposobnosti, znanje i stručnost potrebnu za obavljanje njihovih dužnosti.

16.5. Predsjednik upravnog/nadzornog odbora treba da koordinira rad odbora, te da podstiče druge članove na aktivan i efikasan rad. U slučaju da neki od članova ne prisustvuju sjednicama ili su neaktivni na sjednicama odbora, ova informacija treba biti objavljena na skupštini akcionara.

16.6. Predsjednik upravnog/nadzornog odbora treba da osigura da su svi članovi odbora, prije održavanja sastanka odbora, informisani na odgovarajući način o pitanjima o kojima će se raspravljati tokom sastanaka upravnog/nadzornog odbora.

16.7. Nijedan član upravnog/nadzornog odbora ne smije pri donošenju odluka pretpostaviti lične interese i interese sa njim povezanih lica interesima društva, niti svojim odlukama smije za sebe i sa njim povezana lica iskoristiti poslovne prilike namijenjene društvu.

16.8. Nijedan član upravnog/nadzornog odbora ne smije tajnim djelovanjem ostvarivati ličnu korist na osnovu svoje pozicije u društvu.

16.9. Upravni/nadzorni odbor ne smije da toleriše neopravdano korišćenje imovine društva niti zloupotrebu ovlašćenja, uključujući i izdavanje ili otkup hartija od vrijednosti društva po neadekvatnim cijenama.

16.10. Nadležnosti upravnog/nadzornog odbora trebaju biti: upravlja razvojem i vrši nadzor nad sprovođenjem strategije društva i poslovnih planova, nadzire upravu, izvršenje godišnjeg budžeta, te definiše generalnu politiku upravljanja rizicima; prati sprovođenje planova i uspješnost poslovanja društva, te ukazuje na odstupanja od planiranih vrijednosti; odobrava i nadzire veće kapitalne izdatke, nabavke i prodaje; osigurava poštovanje procedure i javnost procesa imenovanja i izbora odbora; prati i preduzima odgovarajuće aktivnosti u situacijama sukoba interesa uprave, članova drugih odbora i akcionara, uključujući zloupotrebu sredstava preduzeća i zloupotrebu u transakcijama sa trećim licima; osigurava integritet računovodstvenih i sistema finansijskog izvještavanja društva, uključujući vanjsku, nezavisnu reviziju i postojanje adekvatnih sistema kontrole, posebno sistema za upravljanje rizikom, finansijske i poslovne kontrole, te poštovanja zakona i relevantnih standarda; nadzire procese objavljivanja i distribucije finansijskih i nefinansijskih informacija o poslovanju društva; daje mišljenje o datoj ponudi za preuzimanje društva pred skupštinom akcionara i ponudi za preuzimanje kako bi akcionari mogli donijeti odluku o toj ponudi; odobrava davanje zajma društva članovima upravnog/nadzornog odbora ili s njima povezanim licima; bez odgađanja saziva skupštinu akcionara, ako se prilikom izrade finansijskih izvještaja ili u drugimslučajevima utvrdi da društvo posluje sa gubitkom.

16.11. Upravni/nadzorni odbor treba da donese sopstveni kodeks ponašanja koji kao minimum sadrži standarde stručnosti i nezavisnosti uprave i članova upravnog odbora, moralne standarde u njihovom ponašanju, odgovornost, uključujući prisustvo sjednicama, pažnju u odlučivanju, pravila za objavljivanje i uvid u moguće sukobe interesa sa društvom, politiku naknada, prema upravi i članovima upravnog odbora, kao i druga pitanjima koja smatraju značajnim.

16.12. Upravni/nadzorni odbor, treba da definiše i usvoji interne principe i standarde upravljanja društvom, uključujući principe izuzeća, objavljivanja sukoba interesa i javnosti informacija o naknadama, te treba da ih primjenjuje na osnovu sopstvenih procedura.

16.13. Svaki član upravnog/nadzornog odbora mora da osigura i posveti dovoljno vremena dužnostima i aktivnostima u odboru.

16.14. Ako je neki od članova upravnog/nadzornog odbora učestvovao na manje od pola sastanaka upravnog/nadzornog odbora u toku godine, informacija o tome mora biti objavljena u izvještaju o radu upravnog/nadzornog od-bora.

16.15. Predsjednik upravnog/nadzornog odbora koordinira rad odbora i predsjedava njegovim sastancima.

16.16. Predsjednik upravnog/nadzornog odbora redovno održava kontakt sa upravom s kojom se konsultuje po pitanjima poslovne strategije, razvoja i upravljanja rizicima u društvu.

16.17. Upravni/nadzorni odbor sastaje se redovno, najmanje jednom u dva mjeseca. Sve odluke donose se na sjednicama.

16.18. Svi članovi upravnog/nadzornog odbora pozivaju se na sjednice na isti način, koji osigurava istovremenost, jednaku informisanost i jednak pristup svim relevantnim informacijama. U slučaju velikog broja članova upravnog/nadzornog odbora ili njihove geografske udaljenosti, sjednice se mogu održati uz mogućnost glasanja korišćenjem savremene tehnologije.

16.19. Najmanje jedna sjednica upravnog/nadzornog odbora, u toku godine, treba da se održi bez prisustva članova uprave, kako bi se raspravljalo o njihovom radu.

16.20. Upravni/nadzorni odbor mora da dostavi izvještaj o svom radu, te tačno i sveobuhvatno izvijesti skupštinu akcionara o svom radu, najmanje jednom godišnje. Izvještaj sadrži detaljne informacije o radu upravnog/nadzornog odbora i društva u cjelini, opis i ocjenu saradnje sa upravom i sa revizorom, kao i stav i ocjenu mišljenja revizora.

16.21. U godišnjem izvještaju upravnog/nadzornog odbora detaljno se prikazuje uspješnost uprave i poslovanja društva, te uspješnost u primjeni ovih standarda i saradnji sa upravom i nezavisnim revizorom. Upravni/nadzorni odbor mora da dostavi akcionarima detaljnu analizu godišnjeg izvještaja društva, bez obzira da li ga odobrava ili ima određene komentare na njega.

16.22. Upravni/nadzorni odbor može da ustanovi posebne odbore ili komisije koji su u stanju da donose kvalifikovane, stručne i profesionalne analize konkretnih problema, čime povećava efikasnost sopstvenog rada.

16.23. Između uprave i upravnog/nadzornog odbora treba da postoji kontinuiran kontakt, pri čemu je od izuzetne važnosti da postoji poštovanje povjerljivosti razmijenjenih informacija između njih.

Standard 17 - Sukob interesa u organima društva

17.1. Član uprave, član upravnog/nadzornog odbora društva i prokurista mogu da zakluče pravni posao sa društvom, u kojem imaju to svojstvo, samo ako je taj pravni posao odobren u dobroj vjeri, većinom glasova članova upravnog/nadzornog odbora koji nemaju interes u tom poslu, a u slučaju da takva većina ne postoji, većinom glasova članova koji nemaju lični interes. Lice koje ima lični interes ne može da glasa u upravnom/nadzornom odboru prilikom odlučivanja o odobrenju pravnog posla sa društvom. O odobrenju i pravnom poslu obavještavaju se akcionari na prvoj narednoj skupštini.

17.2. Član upravnog/nadzornog odbora je u sukobu interesa ako je on ili član njegove porodice: ugovorna strana u pravnom poslu sa društvom; u finansijskom odnosu sa licem iz pravnog posla ili radnje koje zaključuje ugovorska privrednim društvom ili koje ima finansijske interese u tom poslu ili radnji, po osnovu kojih se razumno može očekivati da utiču na njegovo postupanje; pod kontrolnim uticajem strane iz pravnog posla ili radnje ili lica koje ima finansijski interes u pravnom poslu ili radnji, tako da se osnovano može očekivati da utiču na njegovo postupanje suprotno interesu društva.

17.3. Pod članovima porodice člana upravnog/nadzornog odbora smatraju se: njegov bračni drug, roditelji, brat ili sestra tog bračnog druga; njegov krvni srodnik u pravoj liniji (roditelji, djeca i njihovi potomci) i u pobočnoj liniji do drugog stepena srodstva (brat, sestra) ili bračni drug bilo koga od ovih lica; usvojilac, usvojenik i druga lica koja sa tim licem žive u zajedničkom domaćinstvu.

17.4. Pod finansijskim interesom ili kontrolnim uticajem za koji se osnovano može očekivati da utiču na postupanje člana upravnog/nadzornog odbora suprotno interesu društva smatra se naročito: ako je on većinski akcionar ili akcionar sa udjelom koji ga čini kvalifikovanim akcionarom društva; ako je lice s poslovnim, finansijskim ili uskim porodičnim odnosima sa nekim većinskim akcionarom ili akcionarom sa ulogom koji ga čini kvalifikovanim akcionarom društva; ako je važan dobavljač/kupac robe i usluga (uključujući savjetodavne i revizorske usluge); ako je, na bilo koji drugi način, povezan sa gore pomenutim grupama i kategorijama lica, tako da ti odnosi utiču na njegovo nezavisno i nepristrasno odlučivanje.

17.5. Svi članovi uprave, kao i članovi upravnog/nadzornog odbora trebaju da prijave postojanje sukoba interesa upravnom/nadzornom odboru.

17.6. Uprava i upravni/nadzorni odbor dužni su da osiguraju da lice koje ima sukob interesa sa društvom po određenim pitanjima ne odlučuje ili se uopšte ne bavi tim pitanjem u ime društva.

17.7. Ukoliko se lice suoči sa sukobom interesa u svom radu, o tome mora da obavijesti nadležni organ koji nije u takvom sukobu interesa, premajasnno utvrđenim procedurama i rokovima, utvrđenim opštim aktom društva.

17.8. Članovi upravnog/nadzornog odbora ne bi trebalo da odlučuju ili rješavaju u ime društva po pitanjima po kojima imaju sukob interesa sa društvom. Taj predmet će umjesto toga rješavati viši organ ili ravnopravan član koji nema takav sukob interesa. U slučajevima gdje to nije praktično moguće, viši organ koji nema takav sukob interesa mora biti u potpunosti obaviješten o prirodi i značaju pitanja i o detaljima sukoba interesa.

17.9. Svaku odluku koju donese lice koje ima sukob interesa trebalo bi procijeniti po najstrožijim standardima pravičnosti i nezavisnosti.

17.10. Materijalni sukob interesa ili sukob interesa koji nije privremene prirode, a u kojem se našao član upravnog/nadzornog odbora treba da rezultira okončanjem mandata tog člana.

17.11. Lica koja su u potencijalnom sukobu interesa ne bi trebalo birati u upravni/nadzorni odbor.

17.12. Znanja stečena u vezi sa poslovanjem društva zaposleni u društvu ne mogu zlorabljivati protivno interesima akcionara i posloznom ugledu društva. Sadržaj pomenutih znanja mora biti precizno utvrđen odlukom uprave društva.

17.13. Nijedan član upravnog/nadzornog odbora, zaposleni ili član uprave društva ne smije primati novac, poklone ili druge pogodnosti za sebe ili bilo koje drugo lice, niti trećim stranama davati bilo kakve nezakonite pogodnosti.

17.14. U svom izvještaju uprava, te upravni/nadzorni odbor informiše skupštinu akcionara o situacijama sukoba interesa, te o svojim aktivnostima i djelovanjem u vezi sa tim situacijama.

17.15. Nijedan član uprave, te upravnog/nadzornog odbora ne smije pri donošenju odluka pretpostaviti lične interese i interese sa njim povezanih lica interesima društva, niti svojim odlukama smije za sebe i povezana lica iskoristiti poslovne prilike namijenjene društvu.

17.16. Članovi uprave i upravnog/nadzornog odbora ne smiju, pri obavljanju svojih dužnosti, zahtijevati niti prihvatati od trećih lica plaćanja, niti bilo koje druge vrste pogodnosti za sebe niti za bilo koje drugo lice, niti davati trećim licima nezakonite prednosti na osnovu kojih ta lica mogu steći korist.

17.17. Članovi uprave i upravnog/nadzornog odbora ne mogu direktno ili indirektno (preko povezanih lica) biti angažovani u drugom privrednom društvu konkurentske djelatnosti, osim ako za to dobiju odobrenje ostalih članova uprave, odnosno upravnog/nadzornog odbora društva sa kojima nisu povezani.

17.18. Članovi uprave i upravnog/nadzornog odbora mogu se baviti dodatnim aktivnostima iz domena poslova uprave i upravnog/nadzornog odbora u drugim društvima samo uz odobrenje ostalih članova uprave, odnosno upravnog/nadzornog odbora društva sa kojima nisu povezani.

17.19. Svaki član uprave i upravnog/nadzornog odbora je obavezan da izvijesti upravni/nadzorni odbor društva o promjeni u svom portfelju akcija društva, najkasnije 24 časa od dana kada je transakcija zaključena.

Standard 18 - Nezavisnost članova upravnog/nadzornog odbora

18.1. Većina članova upravnog/nadzornog odbora treba da budu nezavisni od društva i slobodni od bilo kakvih poslovnih i drugih odnosa i veza koji mogu značajnije da utiču na njihovo objektivno i profesionalno rasuđivanje pri donošenju odluka.

18.2. Društvo treba da objavljuje spisak članova ograna društva koji su nezavisni.

18.3. Upravni/nadzorni odbor bi trebao redovno da vrši procjenu nezavisnosti svojih članova i od svakog člana treba da zahtijeva da dostavi relevantne informacije neophodne za procjenu njihove nezavisnosti.

18.4. Kriterijumi za utvrđivanje nezavisnosti članova upravnog/nadzornog odbora su sljedeći: nije akcionar društva niti je povezan poslovno ili na neki drugi način s većinskim ili kontrolnim akcionarom društva; u posljednje tri godine nije bio član uprave tog društva; u posljednje dvije godine ni on niti članovi njegove porodice nisu bili zaposleni u društvu; nije vlasnik više od 10% akcija ili udjela, direktno ili indirektno, u licu koje je isplatilo ili primilo isplate od društva; ne prima bilo kakvu finansijsku naknadu od društva, osim naknade za svoje članstvo u upravnom/nadzornom odboru; u posljednje tri godine nije bio glavni savjetnik, konsultant niti čelni čovjek nekog subjekta koji je angažovan kao konsultant društvu; nije značajan dobavljač niti klijent društva, zaposleni, niti član nekog upravljačkog organa takvog dobavljača ili klijenta ili nekog drugog društva iz iste djelatnosti; nije bio nezavisni revizor društva; nema druge, materijalno značajne ugovorne odnose sa društvom; nema nikakvog interesa niti poslovnih i drugih odnosa za koje bi se moglo smatrati da značajno utiču na njegovu sposobnost da postupa u najboljem interesu društva.

18.5. Kod ocjenjivanja nezavisnosti člana upravnog/nadzornog odbora trebaju se uzeti u razmatranje i njegovi porodični odnosi, članstva u drugim organima upravljanja u istom društvu, te odnosi sa drugim licima koja se ne smatraju nezavisnim, kao i druge veze, interesi i okolnosti koji bi mogli imati uticaja na nezavisnost tog lica.

18.6. Društva treba da obezbijede poštovanje principa prema kojem članovi uprave i upravnog/nadzornog odbora ne mogu imati to svojstvo, niti biti zaposleni, odnosno prokuristi u bilo kom drugom društvu, odnosno drugom pravnom licu iste ili srodne djelatnosti koja bi mogla biti konkurentna, niti mogu biti preduzetnici koji obavljaju takvu djelatnost.

18.7. Lica koja obavljaju funkcije direktora, članova upravnog/nadzornog odbora ili odbora izvršnih direktora u drugim pravnim licima (koja obavljaju djelatnost različitu od djelatnosti koju obavlja društvo) dužna su o tome obavijestiti društvo.

18.8. Lica koja obavljaju funkcije direktora, članova upravnog/nadzornog odbora, odbora izvršnih direktora ili članova uprave, a posjeduju akcije u drugim pravnim licima dužna su o tome obavijestiti društvo.

18.9. Zbog potencijalnog sukoba interesa isto lice ne može biti direktor u dva odvojena, a povezana pravna lica. Takođe, u povezanim društvima direktor matičnog društva ne može biti predsjednik upravnog/nadzornog odbora zavisnog društva, a direktor zavisnog društva ne može biti predsjednik upravnog/nadzornog odbora matičnog društva.

Standard 19 - Naknade članova upravnog/nadzornog odbora i uprave

19.1. Određivanje naknada za članove upravnog/nadzornog odbora i uprave društva trebalo bi biti zasnovano na jasnim i javno objavljenim principima i procedurama, pri čemu naknade ne moraju biti samo fiksno utvrđene, već se mogu odrediti različiti oblici stimulacija u formi naknada baziranih na rezultatima poslovanja, koji se odvojeno objavljuju u finansijskim izvještajima.

19.2. Kod utvrđivanja iznosa naknade treba uzeti u obzir uspješnost poslovanja društva, njegove finansijske rezultate, obim nadležnosti svakog člana upravnog/nadzornog odbora i uprave, kao i funkcije koje su im povjerene, te nivo naknada članova upravnog/nadzornog odbora i uprave u uporedivim društvima koja posluju na tržištu.

19.3. Sve vrste i iznosi naknade ili drugih ekonomskih koristi koje članovi organa društva imaju od društva trebaju biti objavljene nadležnim organima koji su birali te pojedince.

Standard 20 - Interna revizija i odbor za reviziju

20.1. Poslove interne revizije vrši fizičko lice koje je u radnom odnosu u društvu, uz odgovarajuće kvalifikacije definisane aktima društva.

20.2. Interni revizor društva: kontroliše i izvještava odbor za reviziju o vjerodostojnosti i kompletnosti finansijskih izvještaja društva, kontroliše i izvještava odbor za reviziju o vjerodostojnosti i kompletnosti izvještavanja akcionara društva o finansijskim i drugim informacijama, kontroliše i izvještava odbor za reviziju o ugovorima sklopljenim između društva i članova upravnog/nadzornog odbora društva, kao i sa povezanim licima, kontroliše usklađenost organizacije i djelovanja društva sa kodeksom ponašanja i kontroliše postupak rješavanja prigovora akcionara društva, članova organa društva ili drugih lica u vezi sa aktivnostima društva, te kontroliše i izvještava o drugim aktivnostima društva u skladu sa planom aktivnosti i potrebama društva.

20.3. Interni revizor može da vrši uvid u sva dokumenta društva, provjerava njihovu vjerodostojnost i podatke koji se u njima nalaze, zahtijeva izvještaje i objašnjenja od upravnog/nadzornog odbora i zaposlenih, te pregleda stanje imovine društva.

20.4. Skupština akcionara imenuje odbor za reviziju, koji se sastoji od lica koja nisu u sukobu interesa sa društvom i koja zadovoljavaju kriterijume nezavisnosti.

20.5. Odbor za reviziju: donosi plan rada interne revizije, razmatra izvještaje interne revizije i daje preporuke po izvještajima o reviziji, izvještava upravni odbor o realizaciji preporuka po izvještajima o reviziji, izvještava skupštinu akcionara društva o računovodstvu, izvještajima i finansijskom poslovanju društva i njegovih povezanih društava, izjašnjava se o prijedlogu odluke o raspodjeli dobiti koju usvaja skupština, izvještava o usklađenosti poslovanja društva sa zakonskim i drugim regulatornim zahtjevima i predlaže skupštini izbor nezavisnog revizora, ako društvo ima obavezu revizije finansijskih izvještaja.

20.6. Odbor za reviziju dostavlja poseban izvještaj skupštini akcionara o ugovorima zaključenim između društva i povezanih lica.

20.7. Članovi odbora za reviziju treba da imaju odgovarajuće stručne i moralne karakteristike koje obezbjeđuju nezavisnost u radu poput: nezavisnosti od upravnog/nadzornog odbora, sposobnosti da rasuđuju objektivno, razumijevanja svrhe i odgovornosti odbora za reviziju, raspoloživost dovoljnog vremena da se može posvetiti obavezama u odboru, široka stručna znanja, poznavanje aktivnosti društva, dovoljno znanja iz oblasti finansija, te računovodstvenih i revizorskih standarda.

20.8. Predsjednik odbora za reviziju treba da bude lice odgovarajuće stručnosti i iskustva u poslovima računovodstva, finansija i revizije.

20.9. Ovlašćenja, dužnosti i nadležnosti odbora za reviziju treba da budu jasno propisane opisom radnih zadataka u opštim aktima društva.

20.10. Predsjednik odbora za reviziju ne treba da bude lice koje je u periodu od najmanje pet godina unazad bilo član upravnog/nadzornog odbora tog društva.

20.11. Odbor za reviziju treba se sastajati u redovnim intervalima, i to najmanje jednom mjesečno, a o svojim aktivnostima izvještava upravni/nadzorni odbor.

20.12. Odbor za reviziju treba da prati i analizira obim revizije koja se obavlja u društvu, njene rezultate, podnosi izvještaj sa preporukama upravnom/nadzornom odboru, nakon čega prati njihovu realizaciju, o čemu takođe izvještava upravni/nadzorni odbor.

20.13. Odbor za reviziju saraduje sa imenovanim nezavisnim revizorom društva i osigurava kontinuiranu i efikasnu razmjenu mišljenja i informacija neophodnih za rad odbora.

20.14. Odbor za reviziju bi trebao da učestvuje u definisanju računovodstvenih politika i drugih pitanja iz oblasti računovodstva.

Standard 21 - Nezavisni revizor

21.1. Revizija finansijskih izvještaja treba da bude obavljena u skladu sa profesionalnim i etičkim principima i standardima, koji se primjenjuju u Republici Srpskoj.

21.2. Prijedlog za izbor nezavisnog eksternog revizora daje odbor za reviziju.

21.3. Nezavisni revizor ne može biti iz pravnog lica koje već obavlja konsultantske usluge za društvo ili u slučaju da više od 30% prihoda revizorska kuća oetvaruje u poslovanju sa tim društvom, osim u prvoj godini svoga rada.

21.4. Prije nego što se imenuje nezavisni revizor na sjednici skupštine akcionara, akcionari trebaju biti informisani o tome da li je revizorska kuća ranije već angažovana na poslovima revizije. Društvo ne bi trebalo da imenuje istog revizora na period koji je duži od pet godina.

21.5. Akcionari treba da budu informisani o tome da li postoje bilo koje okolnosti ili činjenice koje mogu da uzrokuju konflikt interesa.

21.6. Imenovani nezavisni revizor treba da bude prisutan na skupštini akcionara kada se razmatra usvajanje finansijskih izvještaja.

21.7. Nezavisni revizor društva treba da se obavještava istovremeno sa obavještavanjem akcionara društva o održavanju skupštine akcionara ili odlučivanju bez sjednice radi učestvovanja u radu skupštine u skladu sa opštim aktima društva i zakonom.

Standard 22 - Interna kontrola

22.1. U cilju uspostavljanja mehanizama za zaštitu interesa akcionara i imovine društva, uprava treba da ustanovi i osigura funkcionisanje adekvatnog i efikasnog sistema interne kontrole.

22.2. Lica nadležna za oblast interne kontrole direktno odgovaraju upravi društva i moraju biti nezavisna i nepristrasna u svom radu.

22.3. Osnovni zadatak lica nadležnih u ovoj oblasti je da ukažu na rizike koji bi eventualno mogli da utiču na uspješnost u poslovanju. Njihov rad uključuje provjeru procedura efikasnog poslovanja društva, kao i otkrivanje i smanjenje finansijskih i drugih rizika, te sprječavanje ostvarivanja nezakonitih koristi, a sve u cilju olakšavanja poslovanja društva i uspješnog upravljanja rizikom.

Standard 23 - Odnosi sa ostalim zainteresovanim stranama

23.1. Potrebno je podsticati aktivnu saradnju između društva i ostalih zainteresovanih strana za rad društva u cilju stvaranja blagostanja, radnih mjesta i održivost finansijski zdravih društava.

23.2. U odnosima sa drugim zainteresovanim stranama (zaposlenima, povjericima, klijentima, dobavljačima) društvo ostvaruje svoja prava na fer principima tržišnog poslovanja i ispunjava svoje obaveze na odgovoran način, čime se obezbjeđuje dugoročan prosperitet društva i njegovih akcionara.

23.3. Ukoliko ostale zainteresovane strane učestvuju u procesu upravljanja, one bi trebale da imaju pristup relevantnim, preciznim i pouzdanim informacijama na blagovremenom i redovnom osnovu.

23.4. Ostale zainteresovane strane, uključujući pojedinačne zaposlene i njihova predstavnička tijela, trebaju da imaju mogućnost slobodnog izražavanja svojih stavova upravnom/nadzornom odboru i upravi, a da zbog takvog činjenja njihova prava ne budu ugrožena.

VI - ZAVRŠNE ODREDBE

Stupanjem na snagu ovih standarda prestaju da važe Standardi upravljanja akcionarskim društvima ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 3/06).

Društva čijim se akcijama trguje na službenom berzanskom tržištu koja nisu donijela svoj pisani kodeks obavezna su da neposredno primjenjuju ove standarde. Preporučuje se da i ostala akcionarska društva prihvate ove standarde i ugrade ih u svoja opšta akta.

Ovi standardi stupaju na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srpske".

Broj: 01 -SSHHH1U-2921/11
31. oktobra 2011.godine
Banja Luka

Predsjednik
Komisije za hartije
od vrijednosti
Republike Srpske,
Mr **Miodrag Jandrić**, s.r.